

MOGUĆNOSTI I ZADAĆE »MLADENAČKE« DUHOVNOSTI*

DRAGO ŠKARICA

Omiška 8
10 000 Zagreb

Primljeno: 6. 9. 2001.
Pregledni članak
UDK 253-053.6

Sažetak

Autor na početku opisuje duhovnost općenito, pitajući se je li ona životni stil ili kršćanski identitet. Zatim razmatra što je to mladenačka duhovnost i po čemu je neka duhovnost specifično mladenačka, te ukazuje na nekoliko činjenica koje posebno određuju upravo složeni i raznoliki svijet mladih. Pritom posebno ističe da je opću duhovnost potrebno utjeloviti u konkretni trenutak i u konkretne mlade kako bi ona postala stvarno mladenačka duhovnost današnje mladeži, a to među ostalim znači da takvu duhovnost treba nastojati spontano komunicirati, što se može i kroz slavlje i igru. Ipak, istinsku će duhovnost mladi doživjeti i prihvatiti tek kao plod vlastitog iskustva vjere i susreta s Kristom, pišući tako svojevrsno peto evanđelje, tj. obistinjujući vjeru u svom svakodnevnom životu.

Ključne riječi: *pastoral mladih, mladi i duhovnost*

Razmišljati, govoriti ili pisati o duhovnosti mladih ljudi svakako je zanimljivo, a na prvi pogled izgleda i vrlo jednostavno. Ipak, pokuša li se toj temi iskreno pristupiti, uviđa se da je riječ o složenoj stvarnosti koja zahtijeva ozbiljniji i zauzetiji pristup.

Razmatramo li što bi mogle biti mogućnosti i zadaće neke djelatnosti, temeljno je pitanje: *u odnosu na što?* Naime, da bi se uopće moglo govoriti o mogućnostima, a još više o zadaćama, valja najprije znati da i mogućnosti i zadaće moraju imati polazište i usmjerenost prema nečemu što je već postavljeno kao poznato, kao idealno ili dogovoreno, ili što se intuicijom može dokučiti kao cilj. Pitanje je dakle što određuje mogućnosti ili zadaće mlada čovjeka? Tko mu određuje mogućnosti i zadaće u odnosu na duhovnost? On sâm

ili netko drugi? Je li to dogovor ili izazov koji proizlazi iz novih spoznaja, razine sazrijevanja, kulture ili sredine u kojoj mladi žive. Nadalje, jesu li mogućnosti i zadaće jedna te ista stvar? Što je na prvom mjestu, mogućnosti ili zadaće? Ako ja nešto prepoznajem kao svoju mogućnost, ne krije li se tu i moja zadaća da se prema tome uputim? Ili, prepoznajem li nešto kao svoju zadaću, ne krije li se tu i moja mogućnost?

Sve su to nedoumice koje ne idu za tim da pobijaju naslov, samo želim na početku reći kako će pomalo biti i riskantno govoriti o mogućnostima i zadaćama kad se radi o mladenačkoj duhovnosti, koju još nitko nije jasno definirao, niti će itko u tome uspjeti, ne zbog nesposobnosti ljudi,

* Predavanje održano na Redovničkom tjednu u Zagrebu 28.8.2001. godine.

nego zbog dinamičnosti same mladenačke duhovnosti.

Na početku ćemo pokušati ukratko osvijetliti sva četiri elementa same teme. U prvom ćemo dijelu reći nešto o samoj duhovnosti, a zatim o tome postoji li mladenačka duhovnost i može li se o njoj uopće govoriti. U drugom dijelu pokušat ćemo naznačiti neke mogućnosti i zadaće mladenačke duhovnosti polazeći od trajnih odrednica svijeta mladih. Izbor odrednica nije sveobuhvatan, nego služi kao primjer kako se u jednoj odrednici može prepoznati i razviti onaj potencijal koji može biti dobra predispozicija za duhovnost mlada čovjeka.

Temeljno pitanje, kad je riječ o mladima i duhovnosti, moglo bi biti: radi li se o odnosu privlačnosti ili odbijanja? Odgovor, kao i pitanje, može zvučati retorički, stoga ću nastojati izbjegavati retoriku naglašavajući više dinamičnost problematike.

Stvarnost mladenačke duhovnosti nije lako iščitati i to zbog niza čimbenika među kojima valja posebno istaknuti pokretljivost, promjenljivost i dinamičnost svijeta mladih. Kad god nam se čini da smo dobili sliku svijeta mladih, odmah primjećujemo da je ta slika već zastarjela. Teško je i pomisliti na kategorizaciju mladenačke stvarnosti, jer ne postoji globalna ili jedinstvena stvarnost mladih.

Važno je na samom početku utvrditi na koje mlade mislimo kad govorimo o mladenačkoj duhovnosti. Govori se ponajviše o duhovnosti u jednini, no bolje gledajući, postoje samo duhovnosti u množini. Riječ *duhovnost* je kolektivno ime koje označava sve duhovnosti, kao što se riječ život odnosi na sve živote. Tako je i s mladenačkom duhovnošću. Ona se odnosi na sve mlade, ali iz iskustva znamo da baš i nije moguće govoriti o zajedničkoj duhovnosti svih mladih. Kod jedne kate-

gorije mladih ne može se uopće govoriti o duhovnosti, barem ne na razini svijesti i konkretnog življenja, kod druge kategorije mladih postoje neki elementi ili predispozicije duhovnosti, a kod manjeg (nažalost manjeg) broja mladih moguće je govoriti o njihovoj duhovnosti na optimističan način. I tu bih htio da se unaprijed razumijemo. U temelju ovog razmišljanja bit će mladi našeg vremena koji su jasno otvoreni ili disponirani prema duhovnim stvarnostima, mladi koji se nalaze pred novim snažnim i alternativnim ponudama, koji imaju iskustvo pripadnosti različitim skupinama s vjerničkim predznakom.

Prijedimo na pojedine elemente same teme.

1. DUHOVNOST – ŽIVOTNI STIL ILI KRŠĆANSKI IDENTITET?

Unatoč brojnim predviđanjima kraja religioznosti, naše vrijeme bogato je duhovnim sadržajima koji pokazuju životnost religioznog osjećaja u današnjem svijetu, posebno u svijetu mladih, što uz mnoge druge pojave potvrđuju i brojni duhovni pokreti – i unutar Katoličke crkve, i u mnogim drugim kršćanskim zajednicama.

Obnovljeni duhovni interes našeg vremena dolazi iz duboke potrebe za autentičnošću, za religioznom i duhovnom dimenzijom čovjeka, za njegovim nutarnjim svijetom i slobodom, koju konzumističke i druge ponude suvremenog svijeta nisu zadovoljile ili ispunile.

Značajan porast popularnosti duhovnoga u svijetu mladih znak je oštrem kritike društva zbog one njegove dimenzije koja je previše racionalizirana i u kojoj vlada ideja i logika napretka, funkcionalnosti i ekonomskog razvitka. Ta kritika potvrđuje religioznu potrebu čovjeka, koji je u

opasnosti jer je previše zaokupljen samo tehnologijom i napretkom, i podsjeća ga da »biti čovjek« ne znači svesti se samo na proizvodnju ili na to da bude demijurg koji funkcionira, projektira i mijenja. »Biti čovjek znači znati oslušivati misterije stvari, kontemplirati stvarnost, pronaći jedinstvenost, sklad s prirodom i s čovjekom, razmišljati o smislu, biti čovjek kroz geste i simboličke obrede.«¹

»Duhovnost, dakle, nije rubni aspekt kršćanskog života: ona je životni stil i samosvijest tog istog životnog stila. Stoga reći duhovnost isto je kao i ponovno uspostavljanje osobnog identiteta osmišljenog i uspostavljenog oko osobe Isusa Krista i njegove poruke.«²

Može li se uopće definirati što bi bila duhovnost? Jednom rečenicom sigurno ne, no evo nekoliko njezinih značenja:

- mogućnost iskustva Boga u vlastitom životu smještenom u širi kontekst povijesti (LG 41),
- iskustvo osobnog susreta s Bogom,
- put svetosti ili specifičan projekt života u Duhu,
- čitanje Evanđelja u današnjem kontekstu,
- globalni smisao koji može ujediniti geste i stavove koji karakteriziraju kršćansko življenje,
- progresivno sazrijevanje odluke za Boga.

Duhovnost je obnovljeno shvaćanje i organiziranje osobnog sustava vrijednosti polazeći od životne odluke za Krista i za njegov projekt života. Stoga je promišljanje duhovnosti i promišljanje kršćanskog identiteta.

A identitet nije mehanički niti automatski proces. On se stvara kroz osobnu sposobnost sučeljavanja poticaja koji dolaze izvana i vrijednosti koje je osoba već u velikoj mjeri usvojila. Identitet je plod traj-

nog sazrijevanja i prožimanja osobne povijesti svakog pojedinca i kulturoloških doprinosa. »Čovjek je 'duhovan čovjek' kada je njegov identitet 'nanovo osmišljen' u osobi Isusa Krista. (...) 'Nanovo osmišliti' znači shvatiti i definirati svoju stvarnost iz perspektive koja je različita od one iz koje je obično bivala interpretirana. Nova perspektiva ne eliminira prethodnu, niti je s njom u konfliktu, ali podrazumijeva da može reći nešto više.«³

Ukratko rečeno, temeljna tvrdnja mogla bi biti ova: duhovnost i identitet uzajamno se dozivaju, podržavaju i definiraju. Govoriti o duhovnosti znači govoriti o osobnom identitetu. Odgajati za duhovnost znači potpomagati identitet osobe da se svjesno i odgovorno izreče.

Živjeti duhovnost znači živjeti iskustvo Boga. Hod duhovnosti je trajno traganje za kršćanskim identitetom. Duhovnost, kršćanski identitet, svetost – sve su to stvarnosti koje se duboko međusobno prožimaju, gotovo su identične.

Duhovnost kao iskustvo Boga u osobnom životu, ucijepljenom u širi kontekst povijesti (LG 41) nije podijeljena u kategorije, ne potiče razdvajanje, ne dijeli kršćane u kategorije, tiče se svih pojedinačno, ali i zajednice. Mentalitet koji je od duhovnosti pravio monopol kršćana ili čak samo jedne kategorije kršćana pripada davnjoj prošlosti. Danas se misli da duhovnost treba pripisati svakom čovjeku otvorenom za misterij.

1 J. GEVAERT, *Esperienza umana e annuncio cristiano*, Elle Di Ci, Torino 1975, str. 29.

2 R. TONELLI, *Spiritualità giovanile*, u: M. MIDALI – R. TONELLI (ur.), *Dizionario di Pastorale Giovanile*, Elle Di Ci, Leumann (To) 1992, str. 1025.

3 *Isto*.

2. »MLADENAČKA« DUHOVNOST

Tema mladenačke duhovnosti mogla bi biti apsolvirana već u samom startu. Uz nepobitnu činjenicu da su duhovnost i kršćanski identitet jedno, nameće se pitanje: je li moguće govoriti o mladenačkoj duhovnosti? Ne postoje različite klase kršćanstva, kao što ne postoji revolucionarno, pacifističko ili proleterijatsko kršćanstvo i sl. Kršćanstvo ostaje uvijek jedno s jasnim i prepoznatljivim identitetom.⁴

No kako onda objasniti opravdanost govora o mladenačkoj duhovnosti?

Trebat ćemo nakratko ući u teološku širinu i ponovno se vratiti biti.

U kršćanskom iskustvu postoji nešto što ostaje zauvijek, a to je vjernost događaju utjelovljenja i uskrsnuća. Te činjenice uvijek su normativne. Izvan njih nismo više u kršćanskoj vjeri. Ti događaji sadrže tako široko bogatstvo da ga nijedno ljudsko iskustvo ne može potpuno izraziti. U tom smislu u duhovnosti ima nešto što treba uvijek nanovo tražiti, izmišljati i stvarati. Jasno, životne, povijesne i kulturološke datosti i uvjetovanosti ne određuju duhovnost. Njezine temeljne dimenzije proizlaze iz događaja spasenja, a to je Isus Krist. No taj događaj trajno se utjelovljuje kroz povijest i u kulturu. Stoga, kako podsjeća Koncil (LG 41), svakoj životnoj situaciji odgovara tipičan stil kršćanske svetosti, a time i duhovnosti. Ne može se stoga govoriti o duhovnosti definiranoj jednom zauvijek, nego se mora govoriti o duhovnosti koja postoji u konkretnoj situaciji, za konkretnu životnu dob, pa stoga i o duhovnosti za mlade danas.⁵

Kršćanska duhovnost zbog svog povijesnog karaktera mora odgovarati potrebama vremena i izraziti se u kategorijama koje su u upotrebi u tom vremenu, i u kategorijama različitih dobi i mentaliteta, mora se utjeloviti u svako vrijeme i kulturu.⁶

Inkulturacija duhovnosti događa se vrlo teško, jer mora razbiti dostignutu ravnotežu sadašnjeg ili prethodnog vremena, a s druge strane mora se suočiti s novim kulturama i s mnoštvom nepoznatih kategorija koje još nisu provjerene. Kao i Krist, tako i kršćanska duhovnost mora prihvatiti rizik povijesti. Sve to zahtijeva nov pristup kulturama, stavovima i ponašanjima, da bi se moglo bolje dijalogizirati s kulturnim ambijentima i učiniti plodnijim njihov susret s Kristovom porukom. Crkva, ljubomorno braneci stare sheme, bez sumnje se neće znati suočiti sa sadašnjim izazovima, niti iskoristiti budućnost koja je puna novosti.

Ponavljati danas linije duhovnosti razradene u kulturi različitoj od naše, ili zanemarivati velike probleme koji prožimaju trenutnu situaciju mladih značilo bi izdati događaj utjelovljenja. Tko »konzervira«, puno gubi. Tko, naprotiv, s mukom pokušava nova utjelovljenja, vjeran je tom događaju, on živi kao kršćanin.

Dakle, potrebno je preoblikovati ili preformulirati kršćansku duhovnost po mjeri naslovnika, po mjeri mladih. Situacija mladih treba biti hermeneutski ključ ili kriterij pomoću kojega valja preformulirati ono »što« i »kako« u duhovnosti, da bismo mogli govoriti o duhovnosti za mlade.⁷

4 S. GALILEA, *Verso una spiritualità per i giovani impegnati nella storia*, u: »Note di Pastorale Giovanile« 9(1975)5, 24.

5 Usp. CENTRO SALESIANO PASTORALE GIOVANILE, *I punti-fermi di una ricerca sulla spiritualità giovanile*, u: »Note di Pastorale Giovanile« 12(1978)7, 60.

6 Usp. S. DE FIORES, *Spiritualità contemporanea*, u: »Nuovo dizionario di spiritualità«, Edizioni Paoline, Roma 1979, str. 1521.

7 Usp. CENTRO SALESIANO PASTORALE GIOVANILE, *I punti-fermi di una ricerca sulla spiritualità giovanile*, u: »Note di Pastorale Giovanile« 12(1978)7, 60-61.

Za mnoge mlade vjerovati znači imati razloge koji pomažu živjeti i nadati se. Dakle malo-pomalo, kako sazrijevaju, mladi nastoje gledati duhovno iskustvo u terminima znakovitosti, kao i većina odraslih. U biti, mladi današnjice traže više u svojoj vjeri i od same vjere: u tom »više« smještena je i duhovnost. Mladi koji žele živjeti svoju vjeru u dosljednoj zauzetosti, osjećaju potrebu za duhovnošću koja je sposobna pomoći im objediniti ozbiljnost povijesnog iskustva i radikalnu novost vjere. Osjećaju potrebu za novom duhovnošću: novom u smislu »da onom tko je živi dopušta ostati potpuno muškarac i žena našeg vremena, s nogama na zemlji, a da se ne odriču duhovne dimenzije života i radikalnosti kršćanske poruke«.⁸

2.1. Utjelovljenje kao kriterij mladenačke duhovnosti

Neki modeli duhovnosti osobito su naglašavali Božju blizinu; drugi njegovu slavu i različitost njegove naravi od naše. Pastoralna konstitucija GS ponudila je *utjelovljenje* kao kriterij za temeljitu teološku i pastoralnu obnovu. Taj kriterij treba prihvatiti i ugraditi ga u temelje kršćanskog života i duhovnosti.

Kad je riječ o duhovnosti, nije dovoljno pronaći samo neko prividno rješenje ili privremeni kriterij. Moramo pronaći odgovor koji je u skladu s Božjim planom: koji nam nudi sveobuhvatan model duhovnog života. Valja pronaći teološku podlogu na kojoj možemo nastaviti svoje promišljanje o spasenju svijeta. Za duhovnost je važno otkriti na koji je način Bog ušao u naše živote, a to je moguće samo polazeći od Isusa iz Nazareta. U njemu se utjelovio Bog uzevši našu narav i učinivši od našeg života svoje tijelo.

Utjelovljenje je postalo polazište za nov model kršćanskog života. Isusovi učenici, kako kažu Evanđelja kad govore o Utjelovljenju, ne misle isključivo na tu činjenicu iz Isusova života. U njihovu iskustvu Utjelovljenje je polazište iz kojeg je moguće razumjeti sve ostalo. Taj dio Isusova života omogućuje nam shvatiti smisao svega drugoga. Jedan primjer nam može pomoći. Tko želi fotografirati široku panoramu, prije nego to učini mora pronaći točku iz koje može obuhvatiti sve ono što želi fotografirati. Izbor je odlučujući: perspektiva ima presudan utjecaj na rezultat. Za Isusove učenike Utjelovljenje je točka na koju valja postaviti fotoaparat kako bi obuhvatili cijeli život svojega Učitelja. Sve što su činili, učinili su s uvjerenjem da je upravo to htio Isus. Utjelovljenje nam poručuje da je naša svakodnevica mjesto Božje prisutnosti. Ovaj izričaj toliko je snažan da je don Bosco htio da salezijanska mladenačka duhovnost postane »duhovnost svakodnevica«.

Ako je duhovnost iskustvo Boga, postavlja se pitanje gdje mladi mogu steći i živjeti to iskustvo? Brzoplet odgovor bio bi sigurno: u euharistiji, u molitvi... Ali što je sa životom koji žive svaki dan, ima li on kakve veze s Bogom?

Kad kažemo »duhovnost svakodnevica« ne samo da priznajemo kako nema potrebe bježati od redovitosti života u potrazi za Gospodinom, nego ga štoviše pronalazimo u svom svakodnevnom življenju, jer svakodnevni događaji i osobe, iskustva puna izazova i iznenađenja povlašteno su mjesto mladenačke duhovnosti.

Takva duhovnost svakodnevica, nadahnuta događajem Utjelovljenja, razlikuje se

8 B. SECONDIN, *Nuovi cammini dello Spirito*, Edizioni Paoline, Cinisello Balsamo (Mi) 1990, str. 17.

od tzv. »duhovnosti intervala« koja vjeruje da se Boga može susresti samo u intervalima u kojima se prestaje raditi ono što se radi redovito svakog dana i posvećuje se koji trenutak molitvi. Takva duhovnost negira da se Boga susreće svakodnevno. Duhovnost svakodnevne razlikuje se i od one duhovnosti koja veliča »fuga mundi« i koja ne zna i ne želi uživati sve ono što je lijepo i fascinantno u našem životu. Biti kršćani u takvoj duhovnosti značilo bi gotovo i ne živjeti. Naprotiv, biti kršćanin znači živjeti život punim intenzitetom, punim plućima, nastojeći otkriti Boga koji se »sakrio« u životu čovjeka.

Duhovnost Utjelovljenja na kojoj se nadahnjuje duhovnost svakodnevne jest duhovnost susreta unutar svega onoga što je ljudsko, to je duhovnost ljubavi prema životu. Duhovnost ne može biti ograničena na povlaštene trenutke, s trajnim isključivanjem širih zona postojanja, nego je treba unositi u najprirodnije okolnosti svakodnevnog života, tako da ona bude čin, stvar, stvarnost postojanja, a ne častan dodatak.

Svakodnevni život nije djeljiv u profane i religiozne aspekte, osim na razini tematiziranja. Valja se naučiti da ne suprotstavljamo pojmove kako ne bismo kasnije imali problema u njihovom pomirenju: ljudska stvarnost postaje predmet vjerničkog meditiranja; tj. sve ono što kroz povijest ostvaruje kršćanina, njegova ljudska stvarnost, postaje mjesto gdje se otkriva Apsolutno.

2.2. Što podrazumijevamo pod mladenačkom duhovnošću?

Prof. Riccardo Tonelli kaže da je mladenačka duhovnost »pokušaj stvaranja slike (modela) mlada kršćanina koja bi se mogla ponuditi današnjem mladom čovje-

ku koji žele urediti svoj život zajedno s Kristom, u njegovoj Crkvi i koji se, polazeći od te radikalne odluke, propituje o svakodnevnom postojanju sebe kao ljudskog bića«⁹. Misli se dakle na duhovnost koja s jedne strane dovodi mlada čovjeka do trajnog, originalnog i progresivnog otkrivanja Krista (bez ponavljanja stereotipnih modela), a s druge strane ga stimulira da taj susret pretoči u konkretan život.

Mladi trebaju duhovnost koja će biti manje doktrinarna a više iskustvena, usmjerena na stvaranje novog načina postojanja, više proročkog, ljudskijeg, usmjerenijeg prema svijetu po mjeri čovjeka, odbijajući svako otuđenje.

Crkvena zajednica ima zadaću prosuđivati autentičnost različitih duhovnosti i pomoći im u tome da budu vjerničke i crkvene. S druge strane, jako je važno da ta zajednica dade stvarnog prostora mladenačkim izričajima, njihovoj tipičnoj duhovnosti. Mladi imaju što reći i moraju to moći izreći, očitovati. Crkvena zajednica, župa, za mnoge mlade je previše apstraktna stvar, nešto nedefinirano, neuhvatljivo.¹⁰ Riječ je o tome da treba stvoriti mjesta okupljanja gdje će se doista moći stjecati iskustva, osjetiti se u Crkvi, gdje se mladenačka duhovnost stječe kušajući. Ne treba Crkva tražiti od mladih da budu blizu nje, nego Crkva treba nadići udaljenost i približiti se mladima.

9 R. TONELLI, *Una proposta di spiritualità per i giovani d'oggi*, u: »Note di Pastorale Giovanile« 13(1979)7, 31; usp. G. VILLATA, *Suggerimenti metodologici per una educazione alla spiritualità*, u: »Note di Pastorale Giovanile« 13(1979)7, 56; CENTRO SALESIANO PASTORALE GIOVANILE, *Un manifesto per la spiritualità giovanile salesiana*, u: »Note di Pastorale Giovanile« 16(1982)1, 65.

10 Usp. G. VILLATA, *nav. čl.*, str. 67.

2.3. »Mladenačka«

Rekosmo da je mladenačka duhovnost pokušaj stvaranja danas prihvatljive slike mlada kršćanina. Taj pokušaj izražava potreban dijalog vjere, evanđelja – s jedne strane, te života, povijesti, mladenačkih pitanja i intuicija s druge. Ne radi se o verbalnom dijalogu, nego o komunikaciji vrijednosti, usvajanju životnih pogleda, stavova i perspektiva.

Pojam »mladenačka« podsjeća na to da se duhovnost odnosi na mlade te da je ona mladenačka i kad je žive odrasli. Duhovnost označava nešto ozbiljno i zahtjevno: svu tradiciju ispisanu u životu Isusovih učenika.

Stoga bi mladenačka duhovnost značila:

- iščitavanje evanđelja i stvaranje novog stila života namijenjenog upravo mladima. To nije prilagođavanje nekakve duhovnosti koja je zamišljena za odrasle, nego originalno promišljanje evanđelja za život mladih
- duhovnost koja se obraća svim mladima jer je načinjena po mjeri »zadnjih«, ali u isto vrijeme sposobna naznačiti ciljeve i onima koji su »napredniji«
- duhovnost koja mnogim mladima olakšava susret s Bogom upravo tamo gdje se susreću njihova sloboda i njihova vjera, pomažući im da postaju sve odgovorniji za svoj rast
- duhovnost koja želi da mladi čovjek bude protagonist evandeoske ponude za nove generacije mladih
- duhovnost prijateljstva i osobnog odnosa s Bogom spoznatog u njegovoj Riječi, molitvi i euharistiji
- duhovnost crkvenog zajedništva življenog u skupini mladih.

3. ŽIVOTNE ODREDNICE SVIJETA MLADIH KAO LOCUS TEOLOGICUS MLADENAČKE DUHOVNOSTI

U razmišljanju o mladenačkoj duhovnosti potrebno je istaknuti neke odrednice koje imaju odlučujuću ulogu u prihvaćanju duhovne ponude.

U nedavnoj prošlosti duhovne ponude su često zvučale kao negacija ili barem otupljivanje ljudskoga. U takvom modelu evandeoskog savršenstva ljudskom elementu nije bilo mjesta, osim radi toga da bude kontroliran, obuzdavan ili da se protiv njega bori.

Nasuprot toj viziji, posljednjih se godina stvorila jedna nova u kojoj vlada pre-naglašena pozornost prema osobnom ljudskom ostvarenju. Ta je vizija obuhvatila čak i malo idolatrije u kojoj se posvećuju i veličaju ljudske sposobnosti. Riječ ostvarenje, samoostvarenje čovjeka danas se drži čak pomalo magičnom. Samoostvarenje uključuje pomalo i težnju da se duhovni identitet stvara zahvaljujući vlastitom ostvarenju, dakle zahvaljujući ljudskim vrlinama. I takav idol potiče pretenziju na samodostatnost ili uporište u samom sebi, osuđujući na smrt nutarnji život.

Mladost je posebno bogatstvo potencijala i vrijednosti: to je volja za otkrivanjem, snaga perspektive, snaga izbora, oduševljenje za životom, želja za slavljem, tražanje za novošću, prijateljstvom, pravednošću, mirom, ljubavlju, solidarnošću, ekologijom, tj. mladi su otvoreni za sve što je vrijedno.

Svaka od tih vrijednosti može predstavljati jedan smjer, jednu mogućnost ili način življenja duhovnosti. Npr. osjetljivost mladih za slobodu može prijeći u poštivanje osobnog dostojanstva kao dostojanstva Božjeg stvorenja; želja za autentičnošću može dovesti mladoga čovjeka do transpa-

rentnosti života predanog Bogu; traganje za pravednošću uklapa se u solidarnu zauzetost; ekološki interes može postati divljenje i čuvanje stvorenoga. Sve vrijednosti mogu biti dovedene na teološku razinu življenja vjere. Riječ je samo o tome da se prepozna kako svaki kamenčić služi stvaranju mozaika i da se mozaik strpljivo gradi.

U svakoj od tih vrijednosti bilo bi moguće prepoznati mogućnost mladenačke duhovnosti. Vrijeme nam to ne dopušta, ali dopustite mi osvijetliti barem jednu od tih karakteristika mladenačkog svijeta, a to su: slavlje i igra (slavlje i igra u smislu dviju stvarnosti koje imaju većinu zajedničkih obilježja). Izabrao sam tu odrednicu ne zato što je ona možda najvažnija, nego kao matricu, kao primjer kako se u nečemu što je dio jednog svijeta može prepoznati potencijal i područje za zaživljavanje duhovnosti.

Mnogi mladi se danas osjećaju potpuno u nedoumici naspram uporišnim točkama »tradicionalne« duhovnosti. Otkriće života kao zadatka, politička dimenzija egzistencije, uvažavanje vrijednosti profanoga što ga je GS promovirao, doveli su u krizu mnoge aspekte, koji su s druge strane konstitutivni za kršćansko življenje.¹¹ Mladi nemaju problema u vrednovanju tradicionalnih uporišta kršćanske duhovnosti, njihov je problem u komuniciranju s njima na adekvatan način. Oni žive u svijetu koji nije više sposoban ispravno prepoznati simbolički liturgijski govor i taj liturgijski način govora mladomu čovjeku ne prenosi sadržaje za koje sluti da iza njega stoje. Stoga su mladi više disponirani prema usvojanja sadržaja kroz spontane načine komuniciranja ili onih koje su sami stvorili.

Tako, primjerice, mladenačka duhovnost ima mogućnost izraziti se u ozračju slavlja i igre. Slavlje, radost, veselje, igra –

bitne su sastavnice mladenačkog života. Dvorište i igra smatraju se bitnim dijelom mladenačkog života, a i u kršćanskoj pedagogiji mjesto duhovnosti tj. mjesto i vrijeme u kojima se živi i djeluje. Stoga slavlje i igra imaju važno mjesto za duhovnost.¹²

Postoji duhovnost vrlo strogoživota i duhovnost radosnog življenja. U osobnoj i zajedničkoj povijesti kršćanske duhovnosti ta dva modaliteta su uvijek postojala, s različitim naglaskom i varijacijama. Slavljenje života za kršćanina je ispovijedanje i priznanje Božje svemoći koja djeluje u Isusu Kristu u zajedničkoj i osobnoj povijesti. Slavlje je tako izvanredno evanđelje konačne pobjede života nad smrću i onda kada osjećamo teški okus svakodnevnne smrti.

Slavlje je ucijepljeno duboko u nutrinu mlada čovjeka, to je antropološka dimenzija koja se ne da precizno definirati, ali se ne može ni nijekati. Ona je upisana u DNA čovjeka, i ne može je se odvojiti od njega iako je nedefinirana. Slavlje je vezano uz smisao religioznoga u čovjeku.¹³ Ono je šifra pomoću koje mladi mogu ući u religiozne i duhovne stvarnosti.

3.1. Što je to u slavlju što daje ton svakodnevici?

Slavlje je energija potrebna za svakodnevni život. Stoga mladi danas imaju silnu potrebu iskusiti slavlje da bi nadoknabili svakodnevnicu. Naše odgojne modele koji su trajno bili usmjereni na zadaće, mladi shvaćaju kao nasrtaje na život, kao ideologije frustriranih ljudi. Jasno, slavlje mora razviti čitavu seriju karakteristika da

11 Usp. *Isto*, str. 26.

12 D. MAGGI, *Per una spiritualità del gioco*, u: »Note di Pastorale Giovanile« 30(1996)4, 16.

13 Usp. D. SIGALINI, *I giovani tra festa e quotidianità*, u: »Presenza Pastorale« 68(1998)1/2, 37.

bi moglo dati ton svakodnevici. Evo nekih karakteristika slavlja:

– **Besplatnost:** Osjetiti se darom, bez računice, bez ugovora, bez isključivanja. Za razliku od onoga: moraš proizvoditi, moraš biti učinkovit, koristan, moraš se potruditi..., moraš, moraš, moraš. Slavlje je dan koji se živi besplatno.

– **Sloboda:** Biti slobodan znači preskočiti ili raskinuti vezove koji te vežu za stvari i za egoizam, znači biti za nekoga.

– **Avantura:** To je uvijek ponovno iščekivanje nečeg novog, neviđenog, u čemu se rado sudjeluje s dozom rizika, iznenađenja i sna.

– **Novost:** To je fascinacija nečim nezasluzenim, neprogramiranim, iznenađujućim. Osjećaj divljenja, divote, uključivanja u nešto novo.

– **Dijeljenje s drugima:** Ono što je protivno samoći. U slavlju čovjek je uvijek s drugima, izlazi iz sebe, stavlja se drugima na raspolaganje, prihvaća se i daruje.

– **Davanje prostora snovima:** Svatko ima kutiju u koju odlaže sve svoje neostvarene težnje, želje, snove kojih se morao odreći zbog samih principa stvarnosti. Život mladima često gazi želju i postavlja mnoga pitanja, a oni moraju naći odgovor i zatvarati prostor fantaziji, besplatnosti. Slaviti znači pronaći ljepotu snova i barem malo iskusiti ostvarenje tih snova.¹⁴

Slavlje i igra unose u svakodnevicu kvasac drugotnosti, različitosti, što daje kvalitetu. Kroz slavlje i igru ljudi međusobno komuniciraju smisao, koji može usmjeriti čitavu njihovu radnu dimenziju života.

Ako ljudsko slavlje prenosi određene sadržaje, kršćansko slavlje u svom središtu ima prenošenje vjere kao sadržaja, i to se tako prenosi iz generacije u generaciju. No postoji vid koji kršćansko slavlje čini posebnim. Zavirimo li u Sv. pismo, vidjet ćemo kakvim slikama i u kojim kontekstima

se izražava slavljenička dimenzija života, prepoznat ćemo da dominira slika gozbe, slavlja. Puni život, blaženi život, vječni život, nije nam prikazan kao mirna, tiha kontemplacija Božje ljepote nego kao beskrajno slavlje.

Slavlje u sebi ima i »eshatološku dimenziju, otvara se budućnosti jer upućuje na nju kao na svoju prirodnu dimenziju punine. Ako svako ljudsko slavlje upućuje na neki smisao, kršćansko slavlje upućuje na smisao koji je sav usmjeren prema naprijed. Kršćansko slavlje ne upućuje na ono što vodi unatrag, nego usmjerava pogled na budućnost u kojoj se može doista 'nadati protiv svake nade'.¹⁵ Dakle, kršćansko slavlje je otvoreno: kraljevstvo je gozba koju Bog beskrajno želi svim narodima.

U kršćanskoj tradiciji mnogi su na slavlje gledali s nepovjerenjem. Stoljećima je žrtva bila jedina slika koja je zasluživala ozbiljnost i povjerenje. Život je ozbiljan, stoga ga je jedino žrtva mogla dosljedno i potpuno predstavljati. I samo u raj u ćemo se radovati i biti sretni. Ni danas ne nedostaju duhovnosti koje se boje slaviti i uživati u slavlju. Za takve duhovnosti ne vrijedi slavlje ako nema neposredan religiozni aspekt. Jedina prava »fešta« za njih je susret s Bogom u molitvi, euharistiji, riječi Božjoj.

Don Bosco je s jedne strane naslutio veliku odgojnu vrijednost slavlja i htio je da veselje, pjesma, prijateljstvo i šala ne nedostaju nikada u njegovoj kući. S druge strane, shvatio je da je slavlje i duhovni čin, tj. mjesto na kojem se potvrđuje da je cijeli život u Božjim rukama. Stoga slaviti

¹⁴ Usp. isto, str. 44-47.

¹⁵ R. LARINI, *Tra festa e quotidianità*, u: »Presenza Pastorale« 68(1998)1/2, 53; usp. E. BIANCHI, *La festa escatologica*, Bose 1996 (Testi di meditazione, 71)

znači priznati da cijeli svijet jest u Božjoj ruci, da je Krist stvarno uskrsnuo i da život može postati slavlje.

Pitanje je gdje i kako konkretno živjeti slavlje. U društvu je mnoštvo modela traženja slavlje i sreće: konzumistički model za one koji traže slavlje u akumuliranju predmeta i iskustava i koji zamjenjuju kvalitetu iskustva s kvalitetom prilike; model koji možemo nazvati »homo faber«, to je model onih koji vjeruju da svu sreću sebi mogu stvoriti sami svojim rukama, svojim trudom – a to je suvremeni ateizam (ne dopustiti da i Bog vrši svoje); model onih koji kažu: »uživaj ono malo što ti život nudi, jer drugo i ne postoji«.

Za kršćansko poimanje, slavlje nije nikakva isprazna stvarnost. To nije prolazna euforija. Slavlje je animirano Kristom kod ljudi koji su potpuno normalni i sposobnim zauzeti se za velika događanja. Njegovati slavlje znači ugraditi ga u onu zonu osobne osamljenosti koju ne može ispuniti ništa osim Krista.

»Povjesničari, filozofi i teolozi kao Bergson, Huizinga, Rahner¹⁶ isticali su antropološku vrijednost slavlja i igre, njihovu teološku dimenziju i alternativnu vrijednost u odnosu na represivno društvo, kako ga je nazvao Marcuse. Nije malen broj i onih teologa koji su pokušali staviti igru čak u središte života, došli su dotle da su interpretirali događaj Isusa Krista u zdravim komičnim kategorijama.«¹⁷

4. MOGUĆNOSTI I ZADAĆE MLADENAČKE DUHOVNOSTI

Mogućnosti mladenačke duhovnosti treba shvatiti kao plodove iskustva susreta s Kristom. Evo samo nekoliko naznaka u kojima se kriju mogućnosti mladenačke duhovnosti:

- iskustvo Krista kao bliskog prijatelja i kao osloboditelja; iskustvo ljubavi prema njemu i osobno iskustvo njegove ljubavi; otkriti ga u svakidašnjici, osjetiti ga sudionikom njihova života, doživjeti Boga utjelovljena u njihovu stvarnost, imati ga za suputnika kroz povijest;
- iskustvo sinovstva što mlada čovjeka dovodi do osobne molitve u stilu koji je prihvatljiv mladima;
- otkriće sebe i drugih u zajedničkom projektu;
- hod prema većoj dosljednosti i povezanosti vjere i života;
- veća svijest o kršćanskom identitetu i zauzetosti u zajedničkoj misiji;
- veća socijalna zauzetost u mijenjanju samog društva;
- veće strahopoštovanje pred svime što je Bog stvorio;
- vrijednosti poput solidarnosti i dragovoljnog siromaštva, jednostavnijeg životnog stila i ljubavi prema bližnjemu;
- angažiranost u različitim područjima kao što su: akcija Treći svijet, rad s invalidima i hendikepiranima, uključenost u rad s mladima.

Što se tiče **zadaća** mladenačke duhovnosti, mladi moraju načiniti određene iskorake i usvojiti neke jasne stavove u svom duhovnom hodu:

1. Prijelaz iz »homo sentimentalisis« u svjesna i odgovorna vjernika: ono poznato

¹⁶ Ovdje mislim na knjige: H. BERGSON, *Il riso*, 1924; HUIZINGA J., *Homo ludens*, Il Saggiatore, Milano 1983; H. RAHNER, *L' homo ludens*, Paideia, Brescia 1969.

¹⁷ B. SECONDIN, *nav. dj.*, str. 246.; usp. H. COX, *La festa dei folli. Saggio teologico sulla festività e la fantasia*, Milano 1971; H. MOLTMAN, *Sul gioco*, Queriniana, Brescia 1971; H. U. von BALTHASAR, *Gloria. Una estetica teologica*, Jaca Book, Milano 1986.

»da mi se – ne da mi se« ponekad se čini glavnim kriterijem prosuđivanja i izbora kod mnogih mladih. Ono što Nijemci nazivaju Beziehungsslosigkeit (gubitak odnosa) može postati dominantna bolest našeg vremena.

2. Prijelaz iz »homo faber« u odgovornost čovjeka: to znači živjeti duhovnost odgovornosti – jer takva duhovnost bit će kadra učiniti ih sposobnima da se odvažno i učinkovito bore na novim frontama života.

3. Prijelaz iz »audiovizualnog mladog« do »samostalnog mladog čovjeka«: Treća škola – TV treća je samo zato što je konvencionalno tako. U stvarnosti ona je često prva, bilo u smislu vremena, bilo u smislu njezina utjecaja na mlade. Mladi riskiraju da budu kopija (klonirani) – u znanju, u kriterijima prosuđivanja, izboru... Očitovanje onoga što jesmo zamjenjuje se dojmom o onome što trebamo biti prema sudu drugih. Traži se duhovnost koja će biti kadra postupno izgraditi osobe sposobne za odlučivanje, traže se mladi ljudi koji će se znati zauzeti i znati živjeti vjernost osobnoj odluci.

4. Prijelaz od mladih koji bježe od sadašnjeg trenutka u mlade koji daju veliku važnost sadašnjosti. Pokazalo se kako određena percepcija vremena može promijeniti i značenje duhovnosti.

5. Postati kontemplativci svakodnevice: Danas se već može reći da smo prešli iz duhovnosti razdvajanja sakralnog od profanog u duhovnost svakodnevice. To nam je pomoglo da otkrijemo (prepoznamo) da su život i njegova konkretna očitovanja mjesto gdje se Bog objavljuje i mjesto gdje mi izražavamo svoju odluku za njega.

6. Prijelaz od mladih koji »izgovaraju molitve« u mlade koji mole život. Trebaju

naučiti hraniti povjerenje u Boga jer mladi moraju konačno napustiti život življenog ili moljenog u strahu i prijeći u život povjerenja u Boga.

7. Obnoviti ljubav prema životu. Velik napredak naše duhovnosti prepoznatljiv je u otkrivanju prava i dužnosti da »ljubimo svoj život« bez obzira na njegova ograničenja, kao ispovijed naše vjere u Raspetoga i Uskrsloga.¹⁸

Malo kritičnijim tonom treba reći da će mladi morati dugoročno raditi na pročišćavanju svoje duhovnosti od silnih natruha sinkretizama koji dolaze iz svijeta različitih duhovnosti koje nisu kršćanske a nude se na vrlo prihvatljiv i izazovan način (spiritizam, magija, New Age i sl.). Nadalje, većina mladih kršćana je na vrlo niskoj teološkoj razini, barem što se tiče informiranosti i znanja, pogotovo kad se radi o poznavanju Biblije, kršćanskih stavova na području morala i prava. Nedostatak svijesti o važnosti proučavanja, informiranja o svemu onome što se tiče kršćanskog življenja, razlog je što su mladi kršćani često manje osposobljeni za različita sučeljavanja i zauzimanje kršćanskih stavova prema različitim ponudama i svjetovima. I ovdje se krije velika zadaća i izazov mladima jer kvaliteta kršćanskog življenja ovisi i o znanju.

No da ne bi bilo nesporazuma, nije riječ o tome da mladi trebaju stvoriti novu kršćansku duhovnost, nego valja nanovo aktualizirati temeljno kršćansko iskustvo koje će biti prepoznatljivo u novom povijesnom i kulturnom kontekstu i koje bi bilo prihvatljivo za mlade generacije. Jer

¹⁸ Usp. G. FEDRIGOTTI, *Una spiritualità in ascolto dei giovani*, u: »Note di Pastorale Giovanile« 30(1996)9, 23-25.

kršćanstvo nije dogma, ono nije toliko poruka kojoj treba vjerovati, koliko iskustvo vjere koje je postalo porukom i koje je kao poruka bilo proklamirano i drugima ponudeno kao mogućnost i smisao života.

Jedna od zadaća mladima danas ostaje i zadaća podržavanja utopijske dimenzije kršćanskog života. Jer i kršćanska je poruka puna utopijskih elemenata, počevši od same naravi vjere. Ako je za vjeru karakteristično da nevidljivo čini vidljivim i djelotvornim, jer je »imanje onoga čemu se nadamo, uvjerenost u zbiljnosti kojih ne vidimo« (Heb 11,1), onda se ona dobrim dijelom može povezivati s utopijom. Sadržaj kršćanske kerigme pun je »slika« moguće budućnosti, neispunjenih obećanja ili živih memorija, konačnih »gradova« ne samo na nebu nego i na zemlji: »Naša je pak domovina na nebesima, odakle iščekujemo Spasitelja, Gospodina našega Isusa Krista« (Fil 3,20). Nije li možda zajednica jeruzalemska sa svojim radikalnim »komunizmom« (usp. Dj 2,42-48; 4,32-35) više utopija nego realno postojeća situacija?

Spinsanti kaže da »za duhovni život uloga utopije nije mala, jer osigurava horizont smisla, proširuje dimenziju mogućeg, otvarajući prostor karizmatској sugestiji, nepredvidivosti. Utopija je kćerka zrele mudrosti.«¹⁹

5. UMJESTO ZAKLJUČKA

Bez obzira na činjenicu što su današnji mladi odrasli u znaku »zagrizi i ostavi«, »da

mi se – ne da mi se«, što ne skrivaju svoju indiferentnost i besperspektivnost, što su više zaokupljeni svojim izgledom koji ih kvalificira u očima drugih nego nutarnjom fizionomijom koja ih čini djecom Božjom, ipak ti isti mladi izražavaju intimnu potrebu za produblivanjem i duhovnim usmjerenjima. Oni koji budu imali strpljenja i odvažnosti izabrati duhovni hod možda pronađu odgovore na neka svoja pitanja. No oni će izabrati duhovni put ako prije toga nađu prave navjestitelje, ako susretnu uvjerenе i uvjerljive utirače novih putova.

Prema njihovim zahtjevima trebaju biti usmjereni i naši odgovori, jer onaj tko ima službu duhovnog vođe, a to smo mi stariji, pozvan je prije svega biti dijalogocentričan više nego logocentričan (Habermas). Same njihove rane određuju kakav će biti postupak Samaritanca.

Da bi izišla iz anonimnosti, mladenačka duhovnost mora pronaći utjeloviteljsku snagu koja će je uvući u sudbinu, budućnost suvremenoga mladoga čovjeka. Mladi kršćanin ne podnosi da mora živjeti vjeru prema jasnim strukturama i prema starim formulama; on želi napisati svoje evanđelje (»peto evanđelje«), ne u materijalnom smislu kao neku knjigu, nego evanđelje trajno obistinjeno u životu.

19 S. SPINSANTI, *Utopia*, u: »Nuovo dizionario di spiritualità«, Edizioni Paoline, Roma 1979, str. 1656.; usp., SECONDIN B., *nav. dj.*, str. 193.